СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

КАТЕДРА „СТАТИСТИКА И ПРИЛОЖНА МАТЕМАТИКА“

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Красимира Славева – Ръководител на проекта
Доц. д-р Пламен Петков – Ръководител катедра „Статистика и приложна математика“
Доц. д-р Стела Касабова
Гл. ас. д-р Ваня Ганева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Поля Ангелова

Членове:
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Стела Касабова
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Екатерина Тошева
Доц. д-р Атанас Атанасов

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1892-7

СЪДЪРЖАНИЕ

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В БЪЛГАРИЯ

НЕОБХОДИМО ЛИ Е НОВО ТЕРИТОРИАЛНО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА – ЗАЩО, КАК И КОГА?
Борислав Борисов, проф. дн 7

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ НА ПАЗАРА НА ТРУДА, НАСТЪПИЛИ В СЛЕДСТВИЕ ПАНДЕМИЧНАТА КРИЗИСНА ОБСТАНОВКА
Венелин Терзиев, инж., проф., дн 15

ТРАНСПОРТНАТА СВЪРЗАНОСТ И ИНВЕСТИЦИИТЕ ВЪВ ФОКУСА НА ПЛАНОВЕТЕ ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (ПО ПРИМЕРА НА БЕЛЕНЕ И ПОРДИМ)
Андрей Захариев, проф. д-р, Стоян Проданов, проф. д-р, Анелия Радулова, доц. д-р, Силвия Заркова, д-р, Борислав Лазаров, докторант 32

ПОЛИТИКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ПЕРИФЕРНИТЕ РАЙОНИ
Маргарита Богданова, проф. д-р 42

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И ТЕНДЕНЦИИ ПРИ ОЦЕНКАТА НА БЕДНОСТТА В БЪЛГАРИЯ
Поля Ангелова, проф. д-р..... 50

ИНТЕГРИРАНОТО ПЛАНИРАНЕ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
Евелина Парашкевова, доц. д-р..... 59

ТЕРИТОРИАЛНОТО УСТРОЙСТВО НА БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ
Камен Петров, доц. д-р..... 68

РЕГИОНАЛНО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ – АЛТЕРНАТИВИ МЕЖДУ СЕВЕРА И ЮГА
Камен Петров, доц. д-р, Радослав Костев, докторант..... 77

АНАЛИЗ НА РАЗЛИЧИЯТА В КЛЮЧОВИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Красимира Славева, доц. д-р..... 85

ЛОГИСТИЧНИТЕ ВЕРИГИ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ТЕРИТОРИАЛНА КОХЕЗИЯ
Маруся Линкова, доц. д-р, Елица Лазарова, гл. ас. д-р..... 97

ИЗСЛЕДВАНЕ НА РЕГИОНАЛНАТА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ В БЪЛГАРСКАТА СИСТЕМА НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ С КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ
Пламен Петков, доц. д-р, Елеонора Минева-Димитрова, ас. д-р..... 105

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В ДОХОДИТЕ И АСОРТИМЕНТНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ДОМАКИНСТВАТА В БЪЛГАРИЯ
Симеонка Петрова, доц. д-р..... 115

БИЗНЕС СРЕДАТА КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
Стела Касабова, доц. д-р..... 122

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ ЧРЕЗ ПРОМЕНИ В АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИАЛНОТО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА
Тихомир Личев, доц. д-р, Катя Личева, доц. д-р..... 130

ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА РАЗЛИЧИЯТА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Христо Сирашки, доц. д-р..... 138

ПАРТНЬОРСТВО В УПРАВЛЕНИЕТО НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ
Десислава Алексиева, гл. ас. д-р..... 146

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В МАЛКИТЕ ОБЩИНИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ
Методи Иванов, гл. ас. д-р 153

РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ И ИЗМЕРЕНИЯ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ НА БПЦ
Петкан Илиев, гл. ас, д-р..... 161

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИЯ МЕГАПОЛИС В ЮЖНА БЪЛГАРИЯ СРЕЩУ ОАЗИСИТЕ В СЕВЕРНА БЪЛГАРИЯ
Петя Василева, гл. ас. д-р..... 173

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В НАПОЯВАНАТА ОБРАБОТВАЕМА ЗЕМЯ МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Радка Ненова, гл. ас. д-р..... 181

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ
Таня Тодорова, гл. ас. д-р 190

РЕГИОНАЛНИ АСИМЕТРИИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЕКТИ В БЪЛГАРИЯ (2014-2020)
Юлиян Господинов, гл. ас. д-р 197

СЪПОСТАВИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИНДУСТРИЯТА В СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Явор Станев, гл. ас. д-р 205

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В БЪЛГАРИЯ

ВРЪЗКАТА “УРБАНИЗАЦИЯ - ПОТРЕБНОСТИ ОТ ЗДРАВЕ И ЗДРАВОСЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ”. МЕТОДИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ
Анастасия Марчева, доц. д-р 213

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА В ОБЛАСТ ПЛЕВЕН
Галина Тодорова, доц. д-р 220

ОТНОСНО НЯКОИ МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ДАННИ – ПРЕДПОСТАВКА ЗА ИДЕНТИФИЦИРАНЕ ИНОВАЦИОННИТЕ ВЪЗМОЖНОСТИ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Искра Пантелеева, доц. д-р 228

МАЩАБИ НА БЪЛГАРСКИТЕ ФИНАНСОВИ АГРОПАЗАРИ
Любомир Любенов, доц. д-р, Анелия Любенова, д-р 237

ОПЕРАТИВЕН КОНТРОЛИНГ ВЪВ ФИРМАТА
Людмил Б. Кръстев, доц. д-р 247

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОЦЕНКА НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО СБЛИЖАВАНЕ СПОРЕД ЕВРОПЕЙСКИЯ СТЪЛБ НА СОЦИАЛНИТЕ ПРАВА
Маргарита Шопова, доц. д-р, Тихомир Върбанов, гл. ас. д-р, Евгени Овчинников, ас. д-р 254

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ РАЗВИТИЕ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ
Марина Николова, доц. д-р 263

„ЗА“ И „ПРОТИВ“ ДОПЪЛНЕНИЕТО НА МЕТОДИКАТА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЛИНИЯТА НА БЕДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Николай Нинов, доц. д-р 273

БИЗНЕС СРЕДАТА И ПИВОВАРНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ
Сергей Найденов, доц. д-р 282

СОЦИАЛНОТО НЕРАВЕНСТВО – КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА И ИЗМЕРВАНЕ
Ваня Ганева, гл. ас. д-р 290

КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В УСЛОВИЯТА НА КОВИД-19
Емил Николов, гл. ас. д-р 298

СТАТИСТИЧЕСКО ИЗУЧАВАНЕ НА ЗАСТРАХОВКА „КАРГО“ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2010-2019 Г. – СЪВРЕМЕННИ ИЗМЕРЕНИЯ
Милен Митков, гл.ас. д-р 306

УВЕЛИЧАВАНЕ НЕДОСТИГА НА РАБОТНА СИЛА В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
Милена Владимирова, гл. ас. дм 316

УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ В ЕВРОПЕЙСКАТА СОЦИАЛНА ПРОГРАМА
Иванка Янкова, докторант 323

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В ЕВРОПА

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: THE VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.), Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student, Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.), Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD, Tadija Djukić, Full professor, PhD..... 358

РЕГИОНАЛЬНЫЕ РАЗЛИЧИЯ ПОВЕДЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19, НА ПРИМЕРЕ МОЛДОВЫ, БОЛГАРИИ И РУМЫНИИ (MD, BG, RO)
Эдуард Хырбу, доц. к.э.н. 366

ПОЗДРАВИТЕЛНИ АДРЕСИ..... 373

CONTENTS

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN BULGARIA

IS A NEW TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY NEEDED – WHY, HOW AND WHEN
Borislav Borisov, Prof. DSc..... 7

REGIONAL DIFFERENCES ON THE LABOR MARKET AS A RESULT OF THE PANDEMIC CRISIS
Venelin Terziev, Eng., Prof, DSc..... 15

TRANSPORT CONNECTIONS AND INVESTMENTS IN THE FOCUS OF THE PLANS FOR INTEGRATED DEVELOPMENT OF MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA (ON THE EXAMPLE OF BELENE AND PORDIM)
Andrey Zahariev, Prof. PhD., Stoyan Prodanov, Prof. PhD., Anelia Radulova, Assoc. Prof. PhD., Silvia Zarkova, Ph.D., Borislav Lazarov, PhD Student..... 32

POLICIES FOR PERIPHERAL REGIONS DEVELOPMENT
Margarita Bogdanova, Prof. PhD..... 42

REGIONAL DIFFERENCES AND TRENDS IN EVALUATION OF POVERTY IN BULGARIA
Polya Angelova, Prof. PhD..... 50

INTEGRATED PLANNING AS A TOOL FOR OVERCOMING REGIONAL DIFFERENCES
Evelina Parashkevova, Assoc. Prof. PhD..... 59

THE TERRITORIAL ORGANIZATION OF BULGARIA AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD..... 68

REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT IN BULGARIA - ALTERNATIVES BETWEEN THE NORTH AND THE SOUTH
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD, Radoslav Kostev, PhD Student..... 77

ANALYSIS OF THE DIFFERENCES IN KEY INDICATORS FOR THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF NORTH AND SOUTH BULGARIA
Krasimira Slaveva, Assoc. Prof. PhD..... 85

LOGISTICS CHAINS AS A TOOL FOR TERRITORIAL COHESION
Marusya Linkova, Assoc. Prof. PhD,
Elitsa Lazarova, Chief. Assist. Prof. PhD 97

STUDY OF REGIONAL DIFFERENTIATION IN THE BULGARIAN HIGHER EDUCATION SYSTEM WITH CLUSTER ANALYSIS
Plamen Petkov, Assoc. Prof. PhD,
Eleonora Mineva-Dimitrova, Assist. Prof. PhD 105

REGIONAL DIFFERENCES IN INCOME AND ASSORTMENT CONSUMPTION OF HOUSEHOLDS IN BULGARIA
Simeonka Petrova, Assoc. Prof. PhD 115

BUSINESS ENVIRONMENT AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Stela Kasabova, Assoc. Prof. PhD 122

OPPORTUNITIES FOR REDUCING REGIONAL IMBALANCES THROUGH CHANGES IN THE ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY
Tihomir Lichev, Assoc. Prof. PhD, Katya Licheva, Assoc. Prof. PhD 130

PROFESSIONAL TRAINING - A KEY FACTOR FOR GET OVER THE DIFFERENCES BETWEEN NORTHERN AND SOUTH BULGARIA
Histo Sirashki, Assoc. Prof. PhD 138

THE PARTNERSHIP IN MANAGING REGIONAL IMBALANCES
Desislava Aleksieva, Chief. Assist. Prof. PhD..... 146

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN SMALL MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA: TRENDS AND PERSPECTIVES
Metodi Ivanov, Chief. Assist. Prof. PhD 153

REGIONAL ASPECTS AND DIMENSIONS OF THE SOCIO-ECONOMIC ACTIVITY OF THE BOC
Petkan Iliev, Chief. Assist. Prof. PhD 161

THE SOCIO-ECONOMIC MEGAPOLIS IN SOUTH BULGARIA AGAINST THE OASIS IN NORTHERN BULGARIA
Petya Vasileva, Chief. Assist. Prof. PhD 173

REGIONAL DIFFERENCES IN IRRIGATED ARABLE LAND BETWEEN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA
Radka Nenova, Chief. Assist. Prof. PhD..... 181

STATISTIC MEASUREMENT OF REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITY BETWEEN BULGARIA AND ROMANIA
Tanya Todorova, Chief. Assist. Prof. PhD 190

REGIONAL ASYMMETRES IN PROJECT MANAGEMENT IN BULGARIA (2014-2020)
Yuliyan Gospodinov, Chief. Assist. Prof. PhD 197

COMPARATIVE ANALYSIS OF INDUSTRY IN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA.
Yavor Stanev, Chief. Assist. Prof. PhD 205

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN BULGARIA

THE "URBANIZATION – HEALTH AND HEALTHY LIFESTYLE" RELATIONSHIP. MEASUREMENT METHODS
Anastasiya Marcheva, Assoc. Prof. PhD 213

CONDITION AND DEVELOPMENT OF THE LABOR MARKET IN PLEVEN DISTRICT
Galina Todorova, Assoc. Prof. PhD 220

REGARDING SOME MACROECONOMIC DATA – A PREREQUISITE FOR IDENTIFYING THE INNOVATIVE OPPORTUNITIES OF THE BULGARIAN ECONOMY
Iskra Panteleeva, Assoc. Prof. PhD 228

SCALE OF BULGARIAN AGRICULTURAL FINANCIAL MARKETS
Lyubomir Lyubenov, Assoc. Prof. PhD Anelia Lyubenova, PhD 237

OPERATIVE CONTROLLING IN THE FIRM
Lydmil Krastev, Assoc. Prof. PhD 247

OPPORTUNITIES FOR EVALUATING SOCIO-ECONOMIC CONVERGENCE WITHIN THE EUROPEAN PILLAR OF SOCIAL RIGHTS
Margarita Shopova, Assoc. Prof. PhD, Tihomir Varbanov, Chef Assist. Prof. PhD, Evgeni Ovchinnikov, Assist. Prof. PhD 254

PPORTUNITIES AND CHALLENGES IN THE DEVELOPMENT OF LAND RELATIONS IN BULGARIA
Marina Nikolova, Assoc. Prof. PhD 263

„FOR" AND „AGAINST" THE ADDITION TO THE METHODOLOGY FOR DETERMINING THE POVERTY LINE IN BULGARIA
Nikolay Ninov, Assoc. Prof. PhD 273

THE BUSINESS ENVIRONMENT AND BREWERIES IN BULGARIA
Sergey Naydenov, Assoc. Prof. PhD..... 282

SOCIAL INEQUALITY – CONCEPTUAL FRAMEWORK AND MEASUREMENT
Vanya Ganeva, Chief Assist. Prof. PhD..... 290

CORPORATE SICIAL RESPONSIBILITY IT THE CONDITION OF COVID-19
Emil Nikolov, Chief Assist. Prof. PhD 298

STATISTICAL STUDY OF CARGO INSURANCE IN BULGARIA FOR THE PERIOD 2010-2019 - MODERN DIMENSIONS
Milen Mitkov, Chief Assist. Prof. PhD..... 306

INCREASING THE LABOR SHORTAGES IN HEALTHCARE
Milena Vladimirova, Chief Assist. Prof. MD 316

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE EUROPEAN SOCIAL AGENDA
Ivanka Yankova, PhD Student 323

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN EUROPE

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.),
Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student,
Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.),
Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD,
Tadija Djukić, Full professor, PhD 358

REGIONAL DIFFERENCES IN POPULATION BEHAVIOR IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC, AS EXEMPLIFIED BY MOLDOVA, BULGARIA AND ROMANIA (MD, BG, RO)
Eduad Hirbu. Assoc. Prof. PhD 366

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

ISBN 978-954-23-1892-7

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ

Таня Тодорова, гл. ас. д-р
Катедра „Обща теория на икономиката“,
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов
e-mail: tanya.todorova@uni-svishtov.bg

Резюме: *Дискусията, свързана с активната дейност на държавата за преодоляване на икономическите различия и неравенства продължава десетилетия. Забавените темпове на икономически растеж и очакванията за предстояща рецесия са предизвикателство пред стабилността на бюджета. Това налага необходимостта от адекватно използване на бюджетните приходи като фискален инструмент.*

В настоящата разработка обект на изследване са публичните приходи от данъци върху доходите и богатството, а предмет – зависимостта между публичните приходи от преки данъци и икономическия растеж. Целта е да се провери дали съществува зависимост между размера на приходите в бюджета от преки данъци и растежа на БВП чрез икометричен анализ на тези променливи величини и сравнение на получените резултати между България и Румъния. Основната задача е да се аргументира необходимостта от оптимизиране на публичните приходи с цел постигане на устойчив икономически растеж.

Ключови думи*: публични приходи; преки данъци; реален икономически растеж.*

JEL: *H20; H60; O40.*

STATISTIC MEASUREMENT OF REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITY BETWEEN BULGARIA AND ROMANIA

Tanya Todorova, Chief. Assist. Prof. PhD
Department of General Economic Theory
D. A. Tsenov Academy of Economics - Svishtov
e-mail: tanya.todorova@uni-svishtov.bg

Abstract: *The discussion, concerning active government participation in order to overcome economic differences and inequality, has last for decades. The moderate economic growth and the expectations of upcoming recession are a challenge to the government budget balance. Taking into consideration the slow rate of economic growth, the necessity is budget revenue to be used as a fiscal instrument adequately.*

In the present research, the object of analysis are taxes on income and wealth and its subject – the effect of indirect taxes on real economic growth. The main goal is to evaluate direct taxes impact on real economic growth using econometric analysis and comparative analysis between Bulgaria and Romania. The main purpose is to justify the necessity of optimizing public revenue to the level ensuring sustainable economic growth.

Key words: *Public revenues; direct taxes; real economic growth.*

JEL: *H20; H60; O40.*

В условията на забавени темпове на икономически растеж, необходимостта от адекватно провеждана фискална политика за стимулиране на икономическия растеж е все по-осезаема. В този аспект възможността на държавата да противостои на цикличното развитие на икономиката, лансирана от Кейнс и анализирана от гледна точка на господстващата днес неолиберална идеология и политика, придобива съществено значение. В частност, въпросът доколко успешно могат да се използват публичните приходи от преки и косвени данъци, данъчното облагане и публичните разходи, за да се постигне устойчиво икономическо развитие, стабилен икономически растеж и да се изгради конкурентоспособна икономика, е особено актуален.

Изследването на динамиката на публичните приходи в зависимост от структурата на данъчната система е от особено значение от гледна точка на съотношението между т. нар „деформиращи“ и „недеформиращи“ данъци **(Benos, 2009)**. От теоретична гледна точка, в зависимост от тяхната функционална класификация, към деформиращите данъци се отнасят: текущите данъци върху личните доходи и имуществото; данъците върху корпоративния доход; социално-осигурителните плащания. Към недеформиращите данъци спадат данъците върху потреблението и вноса или т.нар. косвени данъци.

Разпределението на публичните приходи в зависимост от вида на данъка отразява провежданата от правителството политика по отношение на управлението на бюджета. Видими са някои тенденции, които са характерни за публичните приходи през последното десетилетие. Те са израз на икономическата политика на България и Румъния, в съответствие с изискванията, произтичащи от членството на страната в Европейския съюз и Пакта за стабилност и растеж. Важно значение има изследването както на данъчните приходи в бюджета като процент от БВП, така също и тенденциите в изменението на данъчните ставки по отношение на данъците върху корпоративната печалба и личните доходи на населението. Публичните приходи от данъци върху доходите и

богатството (Таблица 1) включват средствата, получени от лични подоходни данъци, различни данъци върху имуществото, а също така и от данъци върху корпоративната печалба на фирмите.

Таблица 1

Публични приходи от преки данъци – доходи и богатство (в процент от БВП) 2010/2019 г.[1]

Държава	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	**средно[2]**
България	4,9	4,6	4,7	5,1	5,4	5,4	5,6	5,7	5,8	5,9	**5,31**
Румъния	5,8	6,1	5,8	5,9	6,2	6,6	6,4	6,1	4,9	4,8	**5,86**

Забележка: Посочените данни са актуални към 01.10.2020 г.

Анализът на данните от таблицата показва, че приходите в бюджета от преки данъци в България, като средна стойност, са около 5,31%. Покачването на приходите е незначително – от 4,9% през 2010 г. до 5,9% през 2019 г. Този факт може да се оцени като положителен, ако е съпроводен от осезаемо ограничаване на бюрокрацията, от намаляване дела на сивата икономика и укриването на доходи. Важно е също така да се отбележи, че въвеждането на пропорционални данъчни ставки или т.нар. „плосък данък“ в България през 2008 г. не е довело до съществено увеличаване на приходите в бюджета от преки данъци.

Като положителна тенденция може да се отбележи фактът, че след 2013 г. приходите от данъци върху доходите и богатството устойчиво нарастват. Въвеждането на пропорционално данъчно облагане не само, че не намалява приходите в бюджета от преки данъци, а дори ги увеличава с над 1%. Освен това намаляването на най-високите данъчни ставки редуцира дела на сивата икономика и увеличава размера на събраните средства в бюджета. Изследваните емпирични данни за приходите от преки данъци в бюджета категорично доказват и тезата на Артър Лафер, че едни и същи приходи в бюджета могат да се постигнат при поне две различни данъчни ставки.

От сравнението на приходите от преки данъци (данък върху доходите и богатството) в България и Румъния, се вижда, че в България (средно 5,31%) те са много под средното равнище в Румъния (средно 5,86%). Средните приходи от преки данъци в нашата страна са с 0,55% по-ниски в сравнение с Румъния. Като се има предвид, че според пове-

[1] Източник:http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/government_finance_statistics

[2] Изчислява се средна аритметична величина на публичните приходи от преки данъци за всяка отделна държава.

чето емпирични изследвания на влиянието на данъците върху икономическия растеж, най-негативно е отражението на корпоративните данъци и данък общ доход, може да се обобщи: ниската средна величина на приходите в бюджета от преки данъци в България е положително явление, което насърчава икономическия растеж и благоприятства икономическото развитие.

Спад в приходите от преки данъци в България, е налице в началото на изследвания период, когато в България настъпва пика на световната икономическа криза. Приходите от преки данъци в България отбелязват най-осезаем спад през 2011 г. и 2012 г., когато са съответно 4,6% и 4,7% от БВП. В България, след 2013 г., увеличението е незначително с 0,8% от БВП. Единственото в Малта нарастването на данъчните приходи през изследвания десетгодишен период е 2,8% от БВП. В Румъния са налице вълнообразни стойности на приходите от преки данъци, като не се наблюдават съществени амплитуди между най-високата и най-ниската им величина. Те достигат своя максимум през 2015 г., когато са 6,6% от БВП. През последните четири изследвани години приходите от данъци върху доходите и богатството постоянно отбелязват спад, като през 2019 г. достигат своя минимум в размер на 4,8% от БВП.

Таблица 2

Реален икономически растеж (в процент) през периода 2010/2019 г.[3]

Държава	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	**Средно[4]**
България	0,6	2,4	0,4	0,3	1,9	4,0	3,8	3,5	3,1	3,4	**2,34**
Румъния	-3,9	2,0	2,1	3,5	3,4	3,9	4,8	7,1	4,4	4,1	**3,14**

Забележка: Посочените данни са актуални към 01.10.2020 г.

Данните за икономическия растеж, реализиран от същите държави през този период, са дадени в Таблица 2. По-малка амплитуда между най-високата и най-ниската точка на растежа на икономиката има България. Средният реален икономически растеж в България през изследвания десетгодишен период е по-нисък в сравнение с нашата съседка Румъния – той е едва 2,34%. Пикът на икономическата криза в България е достигнат малко по-късно в сравнение с останалите европейски държави – през 2013 г., когато е налице икономически растеж от едва 0,3%.

[3] Източник:http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/government_finance_statistics

[4] Изчислява се средна аритметична величина за реалния икономически растеж за всяка отделна държава.

Най-висок реален растеж на икономиката в нашата страна е реализиран през 2015 г. от 4%. Ниският икономически растеж в България, през изследваните десет години, е въпреки сравнително високите приходи от преки данъци в бюджета – над 5%.

Румъния отбелязва по-голяма амплитуда в реализирания икономически растеж в сравнение с България. Тя е 11%, като през 2017 г. растежът й е 7,1%, а седем години по-рано е отчетен икономически спад от -3,9%. Икономическият растеж, както и икономическият спад са реализирани при почти едни и същи стойности на публичните приходи от данъци върху доходите и богатството. Средният реален икономически растеж в Румъния е 3,14%, като той е с 0,8% по-висок в сравнение с нашата страна.

Като се има предвид, че икономически растеж е налице както в условията на високи публични приходи от преки данъци, така също и при ниски публични приходи от преки данъци, заключението от направения сравнителен анализ е: не може да се открои ясна зависимост между публичните приходи от преки данъци и икономическия растеж. По тази причина ще се приложи еднофакторен регресионен анализ, за да се провери дали съществува причинно-следствена връзка между публичните приходи от данъците върху доходите и богатството и растежа на икономиката. Зависимостта между публичните приходи от преки данъци (дял в БВП) и темповете на реалния икономически растеж се изследва емпирично чрез изчисляване на еднофакторен, регресионен модел от вида:

$$\mathbf{G = a_1 + a_2\,(\textit{Taxes on income and wealth})} \qquad \mathbf{(1)},$$

където:

G е темпът на изменение на реалния брутен вътрешен продукт (реален икономически растеж в проценти);

T – бюджетни приходи от преки данъци;

$\mathbf{a_1}$ и $\mathbf{a_2}$ – параметри на уравнението или регресионни коефициенти

Преките данъци върху доходите и богатството са деформиращи. Те оказват по-силно отражение върху икономическия растеж според повечето емпирични изследвания. Регресионният анализ изследва съществуването на обективна връзка между размера на публични приходи от преки данъци (Taxes on income and wealth) и реалния икономически растеж (G) в България и Румъния, а също така доколко силна е

корелацията между двете променливи (Тодорова, 2016). Изходните данни за приходите от преки данъци и за реалния икономически растеж са отразени в Таблица 1 и в Таблица 2. Получените резултати са отразени в Таблица 3.

Таблица 3

Резултати от регресионния анализ на влиянието на публичните приходи от преки данъци върху икономическия растеж

Държава	Променлива	Регресионен коефициент	Т – статистика	Коефициент на линейна корелация Multiple R	Коефициент на многомерна корелация (детерминация),
България	Константа	$a_1 = -12,45$	-2,36	0,69	0,47
	Т – преки данъци	$a_2 = 2,79$	2,84		
Румъния	Константа	$a_1 = -47,22$	-2,14	0,60	0,37
	Т – преки данъци	$a_2 = 8,66$	2,28		

Подробният анализ на получените резултати за влиянието на приходите от преки данъци върху постигнатия реален икономически растеж, в изследваните две европейски държави – България и Румъния, през последните десет години, показва **следните тенденции:**

Първо. Коефициентът на линейна корелация за нашата страна е 0,47 и се приема за статистически значим, т.е. зависимостта между променливите е силна. Увеличаването на приходите от преки данъци с 1%, през последните десет години, е довело до нарастване на реализирания икономически растеж с 2,79%. Освен това преките данъци дават обяснение за около 69% от различието в растежа на икономиката между България и останалите изследвани европейски държави. Коефициентът на детерминация в България показва, че 47% от промените в икономическия растеж са в резултат на изследвания фактор – преките данъци, а 53% се дължат на други, неотчетени в регресионния модел, факторни показатели;

Второ. Положителната зависимост между двете величини е по-слабо изразена в Румъния, където коефициентът на корелация е 0,60. Това показва, че 60% от различията в икономическия растеж между Румъния и нашата страна се дължат на приходите от преки данъци. Също така тези приходи сами по себе си са фактор за 37% от изменението на икономическия растеж. 63% от промените в икономическия растеж, обаче, са в резултат на други, неотчетени в регресионния модел, факторни показатели. Повишаването на приходите от преки данъци с 1% е

довело до увеличаване на икономическия растеж с 8,66%. Зависимостта между публичните приходи от преки данъци и реализирания икономически растеж в Румъния също е положителна, но е по-слаба в сравнение с България. Това показва, че незначително увеличаване на изследвания период или изследване и на други фактори би повлияло в голяма степен на получения резултат.

Целта на извършения регресионен анализ беше да се провери дали съществува статистически значима зависимост между публичните приходи от преки данъци и реалния икономически растеж в България и Румъния. В изследваните държави зависимостта е положителна. Това означава, че увеличаването или намаляването на приходите от преки данъци е свързано и със съответното нарастване или намаляване на облагаемите доходи на населението или на корпоративната печалба на фирмите. Оттук следва и растеж или спад на икономиката.

Резултатите по отношение влиянието на приходите от преки данъци върху реализирания реален икономически растеж, в България и Румъния, са: налице е умерена, права зависимост. Определянето на причинно-следствената връзка между споменатите макроикономически показатели е важно за определяне на основните насоки по отношение на провежданата от правителството на двете изследвани държави данъчна политика. Ефективността на данъчното облагане и високата събираемост на данъчните приходи са от съществено значение за насърчаване на икономическия растеж. Растежът, от своя страна, спомага да се събират повече данъчни приходи в икономиката. В дългосрочен план, икономическата стабилност и предвидимата данъчна политика, стимулират както икономическия растеж, така също и устойчивото икономическо развитие както на България, така също и на нашата съседка Румъния.

ЛИТЕРАТУРА

Benos, N. (2009). *Fiscal Policy and Economic Growth: Empirical Evidence from EU Countries.*

(н.д.).*http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/government_finance_statistics.*

Тодорова, Т. (2016). *Публични приходи и икономически растеж.* Макрос.